

НАЦІОНАЛЬНІ ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГАЛУЗІ: ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ

Локарева Г. В., Чорна Г. В.

ВСТУП

Стан сучасного соціуму (воєнний стан у країні, загроза цілісності української держави), економічна криза, міжнаціональні та релігійні конфлікти, поступовий згубний вплив науково-технічного прогресу на особистість людини, духовно-ціннісна депресія певної частини нашого суспільства переконливо свідчать про нагальну актуальність проблеми формування ціннісних орієнтацій у майбутніх фахівців педагогічних професій.

Процес становлення молодого людини як професійно освіченої, культурно вихованої, духовної і гуманної, рішучої і відповідальної за власні дії продиктований сучасною освітньою парадигмою, є соціальним замовленням української держави та реаліями життя. Цілком очевидно, що актуальним у сьогоднішній час є ціннісний аспект, що передбачає формування ціннісної сфери особистості майбутнього фахівця.

Під поняттям «цінність» зазвичай розуміють будь-який «об'єкт», що означає важливість, корисність для особистості, суспільства або етнічної групи. У загальному значенні цінностями можуть бути не лише абстрактні поняття або щось підвладне змінам, але й конкретні матеріальні предмети, характеристики об'єктів чи суб'єктів, стабільні блага, що мають особисту цінність. У вузькому значенні «цінності» – духовні ідеї, що укладені в дефініціях і мають високий ступінь узагальнення. У процесі формування на рівні свідомості цінності засвоюються в ході досягнення та осмислення культури навколишнього оточення¹.

Ціннісні орієнтації як найважливіші утворення у структурі національної самосвідомості є основою національного самовизначення особистості, а отже, і національного

¹ Філософський словник соціальних термінів / ред. В. П. Андрущенко та ін. 3-є вид., доп. Київ ; Харків : Р.И.Ф., 2005. 672 с.

самоствердження молодій людині, як громадянина своєї країни, так і фахівця своєї держави. Отже, формування національних ціннісних орієнтацій у майбутнього педагога є надзавданням закладу вищої освіти.

Сучасний університет – не просто заклад вищої освіти, де молоде покоління здобуває професію, він також є осередком, у якому соціалізується та формується особистість. Тому дуже важливо, щоби в університетах на рівні з освітньою функцією приділялась належна увага функції виховній у процесі професійної підготовки².

1. Педагогічні умови як регулятор процесу формування національних ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця

У вихованні студентів, формуванні необхідних майбутньому фахівцеві якостей, у тому числі розвитку їхніх національних ціннісних орієнтацій, важлива роль належить спеціально організованій виховній роботі.

Виховання (за Петровським А.) – це діяльність із метою передачі новим поколінням суспільно-історичного досвіду, планомірний і цілеспрямований вплив на свідомість і поведінку людини з метою формування відповідних установок, понять, принципів, ціннісних орієнтацій, що забезпечують необхідні умови для її розвитку, підготовки до суспільного життя і трудової діяльності³.

Проблема організації освітнього процесу в закладі вищої освіти залежить не тільки від об'єктивних чинників, але й від суб'єктивних, а саме: створення педагогічних умов, котрі забезпечуватимуть ефективне оволодіння майбутніми фахівцями професійних знань, а також формуватимуть особистість, якості якої відповідають сучасним вимогам як до професіонала, так і вимогам до громадянина своєї країни. Професійний та особистісний розвиток спрямовуються ціннісними орієнтаціями – регулюють, керують мотивацією до діяльності, поведінки, вчинків. Тому важливим регулятором професійно-особистісної спрямованості є національні ціннісні орієнтації.

На шляху вибору педагогічних умов формування національних ціннісних орієнтацій у здобувачів вищої освіти в процесі професійної підготовки постають суперечності між визначеністю конкретних

² Особистість студента та соціокультурне середовище університету в суспільному контексті. матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 18 трав. 2020 р. Київ : ІВО НАПНУ, 2020. 132 с.

³ Петровський А. В. Питання історії і теорії психології. Вибр. праці. М.:Педагогіка, 1984. 271 с.

вимог і завдань, які висвітлені в нормативних документах, що стосуються реалізації позначеної проблеми в діяльності вишу, та науково-теоретичною обґрунтованістю, визначеністю ефективних умов вирішення цього питання.

Ми підтримуємо думку Чижевського Б., який, розглядаючи організаційно-педагогічні умови освітнього простору, вказує на відображення функціональної залежності суттєвих компонентів педагогічного явища від комплексу об'єктів (речей, їхніх станів, процесів, взаємодій) у різних проявах⁴. Отже, сукупність дій та системність взаємодій, що забезпечують прогресивні зміни в цілісному функціонуванні професійної підготовки в закладах вищої освіти, дозволяють підвищити рівень сформованості визначених компетентностей студентів загалом та національних ціннісних орієнтацій зокрема. Прогресивними змінами можуть бути педагогічні умови як фактор впливу на результативність, які є гнучким, динамічним утворенням.

При розробці (створенні) педагогічних умов досягнення навчально-виховних завдань із формування національних ціннісних орієнтацій у майбутніх фахівців автори спиралися на відповідні вимоги: системний характер; чіткість визначеної структури кожної умови та забезпечення зв'язків між елементами цієї структури; урахування особливостей професійної підготовки студентів у контексті їхньої готовності до професійної діяльності.

Дослідивши дискурс теоретичної розробленості проблеми визначення й обґрунтування педагогічних умов організації освітнього процесу та їхнього впровадження в контексті завдань певних досліджень (Байша К.⁵, Вознюк О.⁶, Волинець К.⁷,

⁴ Чижевський Б. Г. Організаційно-педагогічні умови становлення ліцеїв в Україні. Київ : Інститут педагогіки АПН України, 1996. 249 с.

⁵ Байша К. М. Соціально-педагогічні умови морального виховання студентів у позанавчальній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Херсон, 2000. 193 с.

⁶ Вознюк О. Психолого-педагогічні умови становлення ціннісних орієнтацій як чинник національного виховання учнівської молоді. URL: https://zippo.net.ua/data/files/KafPsihol/MetodRobota/мр_ВознюкО.М..pdf.

⁷ Волинець К. І. Формування ціннісних орієнтацій майбутнього дошкільного педагога в умовах сучасного вищого навчального закладу *Молодий вчений*. 2018. № 8.1 (60.1). С. 27-33.

Пономарьова Г.⁸, Хриков Є.⁹, Чижевський Б. та інші), на рівні узагальнення та конкретизації нами були визначені педагогічні умови, які забезпечують формування національних ціннісних орієнтацій у здобувачів освіти у виші.

Ефективними, на думку авторів, педагогічними умовами організації процесу формування національних ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у закладах вищої освіти є такі (рис. 1).

1. Взаємодія усіх ланок виховного впливу на особистість студента у формуванні національних ціннісних орієнтацій.

2. Організація системної роботи куратора академічних груп.

3. Забезпечення етапно-концентричної побудови процесу формування національних ціннісних орієнтацій.

4. Формування критичного ставлення студентів до засобів масової інформації.

Рис. 1. Педагогічні умови ефективності процесу формування національних ціннісних орієнтацій

Представлена схема ілюструє взаємозв'язок функціонування визначених педагогічних умов у реаліях освітнього процесу: взаємодія суб'єктів начально-виховного процесу на всіх етапах формування ціннісних орієнтацій; підтримка та координуюча роль

⁸ Пономарьова Г., Репко І., Одарченко В. Практикум із методики організації виховної роботи в закладах вищої освіти: навч. посіб. Харків: ТВО «ТО Ексклюзив». 2018. 153 с.

⁹ Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання. *Шлях освіти*. 2011. № 2. С. 11-15.

куратора на всіх етапах формування ціннісних орієнтацій; формування ініціативи студентів у розвитку критичного ставлення до інформації.

Кожна представлена умова має внутрішні та зовнішні елементи взаємозв'язку та взаємовпливу, інтеграція яких підсилить результативність реалізації кожної умови й усього процесу формування національних ціннісних орієнтацій. Сутність, зміст і функціонування кожної умови буде розглянуто в наступних підрозділах.

Отже, педагогічні умови дозволяють удосконалити освітній процес, створити такі механізми мисленнєвої діяльності, які будуть сприяти накопиченню відповідних знань і життєвого досвіду, створенню ціннісних орієнтацій у всіх сферах життєдіяльності, а також підтримувати інтелектуально-емоційні спроможності студентів, стимулювати їхню пізнавальну активність. Усі ці механізми підвищуватимуть мотивацію студентів до навчання, виховуватимуть у них духовність, національну гідність, патріотизм, формуватимуть національну свідомість, національну ідентичність, власну позицію громадянина країни.

2. Взаємозв'язок усіх ланок виховного впливу на особистість у формуванні національних ціннісних орієнтацій

Пошук оптимальних шляхів виховного впливу на особистість, висвітлений у вітчизняних та сучасних педагогічних дослідженнях, завжди був актуальним для педагогічної науки.

Основними соціальними інститутами, які впливають на формування, виховання та розвиток особистості є такі: сім'я як джерело первинної соціалізації, виховання та формування дитини (підготовка її до дорослого життя); система освітніх закладів, у тому числі неформальна освіта (надання знань, виховання особистості); засоби масової інформації та соціальні мережі (отримання, обмін інформацією, вплив на формування ціннісних орієнтирів молоді); громадські організації та інститути громадянського суспільства в цілому (соціальна комунікація, практичні навички спілкування, соціальної взаємодії, солідарності), система органів публічної влади (формування й реалізація молодіжної політики, спрямованої на створення сприятливого середовища для соціального становлення та розвитку молоді)¹⁰.

¹⁰ Ціннісні орієнтації сучасної української молоді : Виступ Міністра молоді та спорту України І. О. Жданова від 02.11.2016 р. *Парламентські слухання*. URL: http://dsmsu.gov.ua/media/2016/11/03/6/Prezentaciya_28_10_2.pdf.

Усі перераховані ланки складають суспільну систему виховного впливу на особистість майбутнього фахівця в безпосередньому формуванні національних ціннісних орієнтацій. Зміст і функціонал кожної ланки має великий потенціал для здійснення роботи з формування національних ціннісних орієнтацій у здобувачів педагогічної освіти, які в майбутньому зможуть бути провідниками національної ідеї для підростаючого покоління. Отже, відзначаємо важливість застосування різних напрямів і форм кожної ланки системи виховного впливу в освітньому процесі вишу з метою формування в майбутнього фахівця національних ціннісних орієнтацій.

Кожна ланка посідає певне місце в системі виховного впливу та виконує конкретні завдання з формування національних ціннісних орієнтацій молоді. Ефективність вирішення цих завдань залежить від взаємодії всіх ланок, характер якої визначається як суб'єктно-об'єктний. У процесі виховного впливу беруть участь і соціальні інституції, заклади (об'єкти), і особистості, що їх представляють (суб'єкти взаємодії).

До суб'єктно-об'єктної взаємодії у виховній роботі з метою формування національних ціннісних орієнтацій студента можуть залучатися члени академічної групи; виховний простір сім'ї; виховна діяльність церкви; засоби масової інформації; заклади культури і дозвілля; обласні та місцеві громадські організації; органи студентського самоврядування; педагогічний колектив навчальних закладів (адміністрація закладу вищої освіти, куратори, педагогі-психологи, соціальні педагоги, соціальні працівники, керівники осередків за інтересами, гуртки); освічені з проблем національних цінностей друзі та знайомі з молодіжного середовища, у тому числі волонтерські організації та ініціативні творчі групи.

Важливим питанням щодо практичної реалізації виховного впливу на майбутнього фахівця педагогічної сфери є пошук ефективних шляхів його здійснення. На думку авторів, результативний вплив на студента у формуванні національних ціннісних орієнтацій відбудеться завдяки комплексній багатовекторній діяльності, яка містить такі складові:

- освітній процес і самоосвіту як інформаційно-діяльнісне підґрунтя;
- безпосередню інтеракцію вихователя з вихованцем;
- створення спеціальних умов, ситуацій, обставин, які спонукають здобувача освіти змінити власне ставлення, визначити свою позицію, здійснити вчинок;

- формування спільної думки референтної групи, яка є особистісно значущою для вихованця;
- спільна наукова, творча діяльність, позааудиторне спілкування, ділові ігри викладачів зі здобувачами освіти;
- використання соціального позитивного (національного спрямування) досвіду сім’ї;
- знайомство з соціальним досвідом у процесі дружнього й професійного спілкування;
- застосування джерел засобів масової інформації;
- залучення до народних традицій, фольклорної творчості, читання художньої літератури, відвідування закладів культури (театри, філармонії, музеї, концертні зали) тощо.

Кожна з вищезазначених складових має специфічне змістовне навантаження та характеризується своєю спрямованістю й функціонує відповідно до власних форм здійснення (рис.2). Зміст методів кожного виду діяльності (виховання) з формування ціннісних орієнтацій студентів у закладі вищої освіти визначається через сутнісне спрямування ланок суспільної системи виховного впливу.

Рис. 2. Складові комплексної багатовекторної діяльності та їхня взаємодія у формуванні національних ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів

Домінантним суб'єктом серед найближчого оточення студентської молоді в освітньому просторі є викладач як вихователь, якому відводиться важлива роль бути не тільки транслятором знань, а передусім організатором, координатором і керівником цілеспрямованої соціалізації молодого покоління та його орієнтації на національні цінності.

Завдяки йому в навчально-виховному процесі вишу реалізується взаємозв'язок всіх ланок суспільної системи виховного впливу та багатовекторної комплексної діяльності шляхом створення ситуації психологічної єдності; забезпечення можливості самовираження особистості; прихованого керування ініціативою студентів. Багатогранність діяльності педагога передбачає оволодіння ним великим обсягом соціально-педагогічних, психологічних, законодавчо-правових знань і вмінь, що є теоретичним підґрунтям у вирішенні завдання – формування національних ціннісних орієнтацій здобувачів освіти¹¹.

Виховний процес, заснований на педагогічній взаємодії (викладач-вихователь ↔ студент), забезпечує ефект спільного розуміння, спільної оцінки, які стимулюють перспективу зростання студентів, розвиток їхніх професійних поглядів, активної ціннісної позиції та творчого стилю діяльності¹².

Виховний простір сім'ї як мікроструктури суспільства відображає його моральні й духовні цінності. Тому важливим для формування ціннісних орієнтацій є взаємодія сім'ї та молоді людини, яка ґрунтується на досягненні емоційної єдності, розумінні, співчутті, взаємодовірі між старшим поколінням і зростаючим. Основою цієї взаємодії є духовна освіченість батьків, що передбачає знання морально-етичних законів життя.

У сучасних умовах координацію виховних дій сім'ї покладено на освітній заклад. І від того, як організована і реалізована робота з батьками студентів, значною мірою залежить успішність процесу навчання і виховання. Важливим завданням є широке залучення батьків, усіх дорослих членів сім'ї до співпраці з педагогічним колективом, до активної участі в житті власних дітей, зацікавленості їхнім життєвим спрямуванням, характером спілкування з одногрупниками, товаришами тощо. Встановлення і підтримання

¹¹ Кондратова Л., Гаркавенко З., Лактіонова Г. Професійна підготовка майбутнього педагога до виховної діяльності : метод. посіб. URL: https://lib.iitta.gov.ua/705932/1/ЛактілноваГ.М.,КондратоваЛ.Г.,ГаркавенкоЗ.О._Посібник_2016.pdf.

¹² Кузьменко Н. Педагогічна взаємодія в стосунках «Куратор-студенти» в контексті поза аудиторної виховної роботи. *Педагогіка та психологія*. 2015. Вип. 49. С. 327-335.

педагогічної взаємодії «діти-родина-педагоги» необхідно вибудовувати на принципах взаємоповаги, довіри, відповідальності та рівноправного партнерства. Основою такої взаємодії має стати єдність у ставленні до особистості як до найвищої цінності¹³.

Отже, взаємозв'язок всіх ланок виховного впливу на особистість майбутнього фахівця є визначальною педагогічною умовою у формуванні національних ціннісних орієнтацій.

3. Організація системної роботи куратора академічних груп

Одним із головних механізмів виховної роботи в навчальному закладі є кураторство – специфічна, творча і кропітка діяльність педагога вищої школи. Кураторство як науково-педагогічну проблему висвітлено в працях українських учених: Кузьменко Н., Власенко О.¹⁴, Смеречак Л.¹⁵, Желябіної Н., Кареліна М., Норенко М.¹⁶.

Викладач-вихователь (куратор) як суб'єкт педагогічної взаємодії виконує організаційні, управлінські, виховні, комунікативні функції в процесі формування національних ціннісних орієнтацій студентів та реалізує в практиці освітнього процесу взаємодію всіх ланок виховного впливу на особистість майбутнього фахівця.

Системною є робота, що охоплює всі сфери життєдіяльності студентства, які мають віддзеркалювати національну ідею єдності, гідності, незалежності та свободи українського народу в цілому та кожної особистості здобувача освіти. Зміст виховної роботи куратора, яка є складовою системи виховної роботи закладу вищої освіти, з точки зору формування національних ціннісних орієнтацій визначається перерахованими нижче напрямками¹⁷.

¹³ Збірка методичних матеріалів з організації виховної роботи в державному вищому навчальному закладі «Чернівецький коледж дизайну та економіки» / А. Гапей та ін. Чернівці : [б.в.], 2010. 56 с. URL: <http://designcollege.cv.ua/wp-content/uploads/2016/03/Zbirka-metodychnyh-materialiv-z-organizatsiyi-vyhovnoyi-roboty.pdf>.

¹⁴ Власенко О. М. Проблема формування морально-патріотичних цінностей студентів в умовах освітньо-виховного середовища вищого навчального закладу. Проблеми освіти. 2015. № 85. С. 14-17.

¹⁵ Смеречак Л. Роль куратора академгрупи в процесі формування професійного інтересу майбутніх соціальних педагогів. *Молодь і ринок*. 2010. № 9. С. 122-126.

¹⁶ Карелін М., Норенко М. Роль куратора академічної групи у формуванні громадянської культури студентської молоді. *Гуманізація навчально-виховного процесу. Вища школа*.

¹⁷ Лепеха І. О., Хоменко М. П., Невмержицький О. В. Виховна робота у вищих навчальних закладах. Київ : «Агроосвіта», 2015. 242 с.

1. Підтримка студентів академічної групи в процесі їхньої адаптації до умов навчання в ЗВО.

2. Допомога студентам академічної групи в навчальній діяльності, формування в них навичок самостійної роботи з навчальним матеріалом.

3. Організація роботи куратора щодо виховання в студентів культурних навичок, засвоєння ними загальнолюдських, національних, громадянських, родинних, особистісних цінностей.

4. Сприяння формуванню в навчальній групі здорового морально-психологічного клімату, позитивних міжособистісних стосунків, формуванню внутрігрупових власних традицій, орієнтованих на національні цінності.

5. Залучення студентів до участі в наукових, культурних і громадських заходах закладу.

6. Допомога куратора у вирішенні індивідуальних та колективних морально-психологічних проблем студентів із орієнтацією на національні традиції та цінності.

7. Пропагування в студентському середовищі активного громадського життя та культури мовлення.

Сутність кожного напрямку роботи куратора визначає основні завдання його виховної діяльності та конкретизує завдання з формування національних ціннісних орієнтацій студентів. Погоджуємося з думкою Кучина С., що, розглянувши увесь обсяг роботи куратора відповідно до перерахованих напрямів, може скластися враження безмежності й неосяжності його діяльності, яка не тільки виходить за межі реального часового простору (що об'єктивно лімітує будь-яку діяльність), але й суттєво перевантажує куратора психологічно. При цьому слід також пам'ятати, що основною функцією куратора групи є викладацька діяльність, яка вимагає зосередженості, передусім, на навчально-методичних, науково-дослідних, культурно-просвітницьких завданнях і проблемах. Усвідомлення наявної дихотомії функцій викладача-куратора безперечно загострює питання змістовності його роботи, підвищення її ефективності¹⁸. Вирішення зазначеної проблеми можливе завдяки суворій оптимізації (часу та зусиль), чіткому плануванню роботи, зосередженості на нагальних пріоритетах, делегуванню певних видів роботи студентському самоврядуванню.

URL: <http://www.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/dosvid-ovr-u-zvo-nmc-ahroosvita-1.pdf>.

¹⁸ Кучин С. Удосконалення реалізації виховної функції інституту кураторства як пріоритет впровадження механізмів державного регулювання в сфері освіти. *Державне управління : удосконалення та розвиток*. 2017. № 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1023>.

При плануванні виховної роботи в академічній групі куратор керується Концепцією виховання дітей та молоді у національній системі освіти. Організаційно-виховна робота зі студентами здійснюється за планом, затвердженим заступником декана з виховної роботи й узгодженим із річним планом роботи факультету.

Забезпечення системності в організації роботи куратора академічних груп є важливою умовою формування національних ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів (рис. 3). Чітко визначений зміст роботи кураторів, спрямований на формування професійних інтересів майбутніх педагогів, повинен сприяти забезпеченню послідовності, наступності в досягненні визначених завдань як професійної підготовки, так і формування національних ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців¹⁹. При плануванні та реалізації діяльності з формування національних ціннісних орієнтацій студентів у системі виховної роботи куратору необхідно ґрунтуватися на таких основних принципах, що забезпечують механізм їхнього формування: чіткість і дотримання визначеного плану, забезпечення послідовності та наступності, гнучкість змісту всіх напрямів роботи (рис. 3).

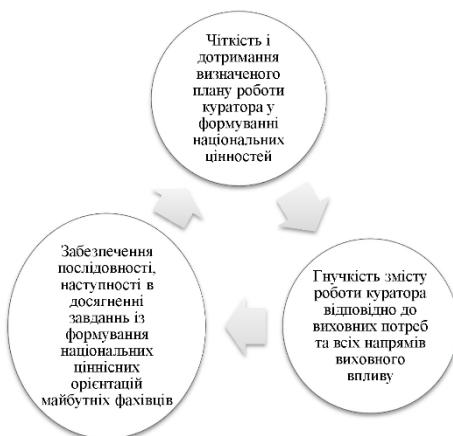

Рис. 3. Основні принципи забезпечення механізму формування національних ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів

¹⁹ Онопрієнко О. М., Онопрієнко О. В. Педагогічні засади патріотичного виховання в сучасній освітній парадигмі вищої школи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2017. Вип 143. С. 77-80.

У системі роботи зі студентською молоддю з формування національних цінностей важливе місце мають посідати такі дозвілєві форми виховання, як свята, вечори, конкурси тощо, які сприяють міжособистісному спілкуванню однокласників, формуванню позитивної психологічної атмосфери, формують уявлення про національні звичаї та традиції. Куратор групи як організатор подібних заходів має дбати про їхню виховну доцільність, у тому числі національну спрямованість. Залучення студентів до процесу підготовки та проведення дозвілєвих, розважальних заходів – це також своєрідна школа виховання і становлення професіоналізму майбутніх педагогів²⁰.

У плані роботи куратора мають бути передбачені систематичні зустрічі його з академічною групою для проведення планових і позапланових заходів; систематичні зустрічі куратора з викладачами, які викладають у цій академічній групі, для одержання інформації про успішність опанування студентами професійних програм і їхню дисциплінованість²¹. Поряд із цим, великий осяг діяльності куратора припадає на виховну роботу, у якій чільне місце має посідати формування національних ціннісних орієнтирів у зв'язку з актуальністю цієї проблеми в наш час. Для здійснення роботи за вищезначеними напрямками куратор групи може запланувати низку виховних заходів.

1. Зустрічі з учасниками війни.
2. Свято «З народних джерел».
3. Шевченківське свято «В сім'ї вольній, новій».
4. Свято «Без верби і калини нема України».
5. Свято української народної пісні.
6. Екскурсія до музею письменника-земляка, краєзнавчого музею міста, історичних, літературних музеїв України.
7. День сатири і гумору, присвячений письменникам-сатирикам.
8. Українські народні свята, звичаї і обряди.
9. Лекція (чи зустріч, вечір) до річниці Революції Гідності.
10. Літературно-музичний вечір «Козацькому роду нема переводу».
11. Свято «Козацькі забави».

²⁰ Штома Л. Формування національної культури майбутніх вчителів засобами мистецтва. *Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей*. 2010. № 1. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/6787/>.

²¹ Гапєй А., Дячук Л., Єремеску Л., Куса О., Кисилиця Н. Збірка методичних матеріалів з організації виховної роботи в державному вищому навчальному закладі «Чернівецький коледж дизайну та економіки». 2010. 56с.

12. Бесіди «Націоналізм, космополітизм, патріотизм».
13. Бесіда «Українське національне відродження».
14. Бесіда «Героїчні сторінки українського народу».
15. Екскурсія до краєзнавчого музею.

Навчально-виховна діяльність педагогів у закладі вищої освіти, де навчаються й неповнолітні студенти, молодші спеціалісти, потребує проведення систематичних заходів із професійно-трудового, сімейно-родинного виховання, заснованих на національних традиціях.

Завданнями формування національних ціннісних орієнтацій є формування патріотичних почуттів, рис громадянина України, вивчення бойових традицій і героїчних сторінок історії українського народу, його збройних сил; формування національної свідомості й людської гідності, любові до рідної землі, родини, готовності до захисту Батьківщини, дотримання мовної культури.

Отже, робота з виховання студентської молоді, формування її національних ціннісних орієнтацій буде ефективною й результативною тільки за наявності тісного контакту, взаємодії куратора зі студентською групою, а також за умови системності й плановності в організації, контролі освітнього процесу вишу.

4. Етапно-концентрична побудова процесу формування національних ціннісних орієнтацій

Процес формування національних ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів – складне, багатогранне педагогічне явище, яке відображає специфічну сторону формування особистості молодої людини, що пов'язана з історично-національним досвідом життєдіяльності українського народу, його духовною спрямованістю (у широкому сенсі), соціально-культурним надбанням та залишає відбиток у свідомості, почуттях, поведінці та діяльності кожної особистості. Складність цього процесу пояснюється функціонуванням цілої системи ланок виховного впливу на особистість, яку складають громадські інституції (див. підрозділ 2). Їхній комплексний вплив на особистість і забезпечує ефективність цього процесу. Багатогранність становить функціонально-діяльнісне розмаїття форм і методів виховної роботи закладу вищої освіти в системі кураторства.

Організація діяльності системи кураторства з формування національних ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів, на наш погляд, має бути поетапно-концентричною. Поетапність забезпечує реалізацію педагогічних принципів послідовності, систематичності

та системності, доступності та усвідомленості. Концентричність побудови виховного впливу (роботи) спрямована на розширення й поглиблення кола інформованості (знань), удосконалення власної моделі поведінки, залучення до різних видів діяльності (творчі вміння, навички), орієнтованої на національні цінності, усього, що здобувачі освіти отримали на попередньому етапі. Це стає підґрунтям для подальшого розвитку ціннісних орієнтацій особистості на наступних етапах.

Процес формування ціннісних орієнтацій відбувається в межах оволодіння студентами національної культури за такими етапами (рис. 4):

– I етап – оцінювання й осмислення інформації про елементи національних цінностей у навколишньому середовищі;

– II етап – засвоєння культурних надбань, пов'язаних із національними цінностями;

– III етап – трансформація, екстраполяція отриманих знань щодо національних цінностей у нову площину життєдіяльності;

– IV етап – впровадження національних цінностей у професійну діяльність і особисте життя.

На першому етапі відбувається виявлення нових знань на рівні формування тезауруса, що складає поняття та їхні дефініції відповідно до об'єктів сприйняття, а саме: національної символіки, різних видів національного мистецтва та їхнього історичного розвитку; культурної спадщини українських видатних діячів тощо. Оцінювання й осмислення значущості, місця кожного елемента об'єктно-предметних явищ навколишньої дійсності та змістовного навантаження національними цінностями відбувається на ґрунті вже накопичених особистістю знань. Оволодіння закономірностями й законами, пов'язаними з формуванням національних ціннісних орієнтацій у майбутніх педагогів, дозволяє викладачу (куратору) визначити їхню спрямованість на українські цінності та спрямувати педагогічну діяльність на розвиток пізнавального інтересу до розширення й поглиблення нових знань і формування емоційного позитивного відгуку на них; створення умов для усвідомлення цінності національної культури.

На другому етапі проходить подальший розвиток ціннісного ставлення до соціальних явищ оточуючої дійсності, посилення мотивації пізнавального інтересу до цінностей національної культури. Відбувається систематизація національно-мистецьких знань, поглиблюється вивчення українських традицій, удосконалюється державна мова як національна цінність. Засвоєння

нових знань про українське мистецтво й декоративну символіку безпосередньо впливає на розвиток інтересу до інформаційного поглиблення щодо національних цінностей, відображених у творах мистецтва, формує повагу до національних державних символів.

Третій етап – це етап трансформації та екстраполяції отриманих знань щодо національних цінностей у нову площину життєдіяльності, а саме, якісне перетворення особистих уявлень про національно-ціннісне ставлення до навколишнього світу, до власних учинків, поведінки, реакцій на цінності; перенесення теоретичного узагальнення інформації в межі власної професійної діяльності. На підґрунті аналізу власних національних ціннісних орієнтацій, із позиції надбаних пізнавальних новоутворень підвищується рівень особистісної культури, формується стійкий інтерес до національної культури.

Четвертий етап характеризується впровадженням національних цінностей у професійну діяльність та особисте життя. Відбиття національних ціннісних утворень у діяльнісно-творчому процесі дає нові результати у формуванні та розвитку особистості майбутнього фахівця. На цьому етапі відбувається проектування використання національних цінностей у професійній діяльності майбутнього педагога. Втілення їх у творчу діяльність розвиває й удосконалює креативні здібності студентів.

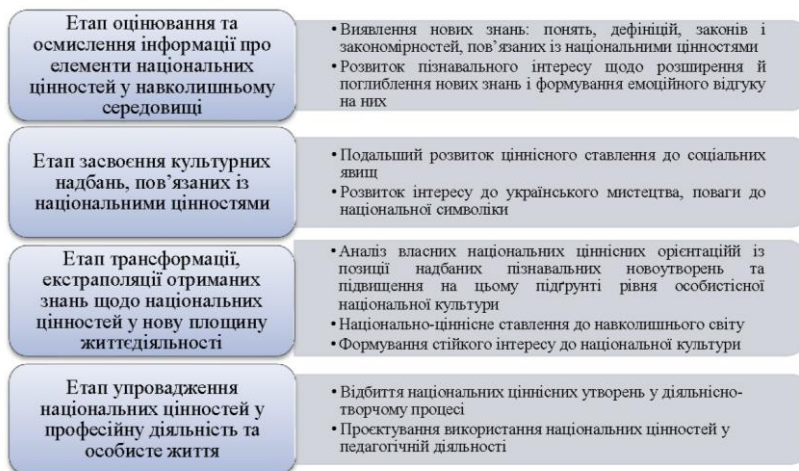

Рис. 4. Етапно-концентрична побудова процесу формування національних ціннісних орієнтацій

Усі вище зазначені етапи реалізуються в освітньому процесі вишу на навчальному та виховному рівнях. Процес навчання надає поряд із професійною інформацією знання про зміст, функціонування, різновиди й форми існування ціннісних орієнтацій. На виховному рівні відбувається становлення особистості майбутнього фахівця, орієнтованого у своїй життєдіяльності на національні цінності. Із метою формування національних ціннісних орієнтацій студентів застосовуються різні системи (класифікації) дидактичних і виховних, традиційних і нетрадиційних форм і методів. Методи навчання на основі характеру пізнавальної діяльності студентів (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, дослідницький) спонукають студента до розширення свого тезауруса, світогляду, підвищення рівня освіченості в пошуково-дослідній діяльності. Провідними методами навчання на першому та другому етапах формування національної культури студентів є словесні та наочні; метод інтерв'ю, прес-конференції; метод квесту, вікторини. На третьому та четвертому етапі – наочні, практичні; тренінги; ділові, рольові ігри; педагогічні ситуації, сторітелінг, «метод мікрофону», кейс-метод.

У процесі формування національної культури студентів використовуються такі форми організації навчання: лекції, лекції-екскурсії, засідання «круглого столу», практичні роботи (творчі художні завдання) та самостійні творчі роботи; участь у мистецьких фестивалях і конкурсах. Дидактичні завдання з самостійної роботи студента передбачають пошук знань, їхнє осмислення й закріплення, формування й розвиток практичних навичок, а також інтелектуальних, організаційних та інших умінь і подальше узагальнення й систематизацію знань тощо. Практичні заняття сприяють поглибленню та уточненню знань, одержаних на лекціях і в процесі самостійної роботи, формуванню інтелектуальних умінь та навичок аналізу й синтезу, формуванню навичок практичного застосування набутих знань через індивідуальне виконання студентами творчих завдань, оволодіння художніми вміннями, навичками тощо²².

Отже, етапно-концентрична побудова процесу формування національних ціннісних орієнтацій у майбутніх педагогів уможливує позитивну результативність. Розподіл завдань, змісту, форм і методів роботи відповідно до кожного етапу забезпечує системність і послідовність процесу. Концентричність сприяє

²² Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академічної групи : метод. реком. / під ред. Н. К. Желябіної. Запоріжжя : ЗДІА, 2007. 67 с. URL: https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/OVO_inovacii_kurator.pdf.

міцності засвоєної інформації завдяки закріпленню попередньо отриманих знань на наступних етапах шляхом використання їх у інших умовах.

5. Формування критичного ставлення студентів до засобів масової інформації

Важливим джерелом виховного матеріалу для молоді студентського віку є засоби масової інформації. Особливе місце та роль у формуванні ціннісних орієнтацій молоді людини відіграє інтернет, а саме соціальні мережі та месенджери, які дають різного роду інформацію, що безпосередньо впливає на формування ціннісної сфери молоді людини. Сьогодні як ніколи актуалізує проблему формування критичного ставлення студентів до засобів масової інформації, оскільки сучасний медіа-простір становить реальну загрозу для тих, хто не вміє адекватно сприймати, аналізувати, розуміти інформацію, протистояти маніпулятивним впливам медіа. Інформаційна війна – це потужне соціальне явище, на яке робиться ставка ворогів нашої країни, які розраховують безпосередньо впливати на свідомість нашої молоді та цими засобами змінювати вектори їхніх ціннісних орієнтацій.

Думки вітчизняних і зарубіжних медіа-педагогів Аманової Л., Усатюк Я., Тахирової Н.²³; Вербівського Д., Сікори Я. Усатої О.²⁴; Курлішук І.²⁵;

L. Martin, J. Dovey, S. Giddings, I. Grant²⁶ та інших зводяться до такого твердження: потрібно вчитись орієнтуватися й критично ставитися до медійних потоків, знати закономірності масової комунікації – преси, телебачення, радіо, кіно, інтернету.

Враховуючи особливості тенденцій розвитку медіа-галузі та в контексті вивчення питання формування національних ціннісних

²³ Усатюк Я., Тахирова Д., Аманова Л. Формування медіаграмотності майбутніх педагогів в умовах інформатизації суспільства. *Вісник Українсько-туркменського культурно-освітнього центру*. 2018. Вип. 2. С. 180-185. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/ukr-turkmen_visnuk/2018_1/31.pdf.

²⁴ Вербівський Д. С., Сікора Я. Б., Усата О. Ю. Медіаграмотність як один зі складників процесу підготовки сучасного педагога професійного навчання. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2021. № 1 (148). С. 69-72. URL: <http://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/view/234903>.

²⁵ Курлішук І. І. Медіаосвіта студентства у сучасних соціально-педагогічних тенденціях і проблемах. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. № 3 (262). С. 113-120.

²⁶ *New Media : A Critical Introduction* / M. Lister, J. Dovey, S. Giddings, I. Grant. New York : Taylor & Francis, 2009. 464 p.

орієнтацій майбутніх педагогів, варто зазначити, що критичне ставлення студентів до джерел і засобів масової інформації формується через розвиток критичного мислення.

Критичне мислення – аналітичний процес, який ґрунтується на «розвинутому аудіовізуальному сприйнятті» та «аудіовізуальному мисленні». Цей процес призводить до інтерпретування та оцінки сенсу інформації (у тому числі й «закодованого» медіа-тексту).

Медіа (англ. *media*, від лат. *medium* – посередник) – особливі засоби передавання, зберігання та відтворення інформації, призначені для її донесення крізь просторовий і часовий вимір. Електронні медіа, що послуговуються комп’ютерними й мережними технологіями, виділяють у «нові медіа». Нові медіа найбільш небезпечні для формування національних ціннісних орієнтацій студентства, тому що, з одного боку, мають великий вплив на молоду людину, яка ще не дуже освічена та має невеликий життєвий досвід, з іншого, – цей засіб найменше контролюється викладачем (куратором) як ланка виховного впливу.

Протидією є напрацювання соціального імунітету до негативної інформації, яку транслюють мережі. Такою протидією, на наш погляд, є медіа-освіта, спрямована на формування критичного мислення, умінь інтерпретувати, аналізувати й оцінювати медіа-тексти, а також культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей.

«Метою медіа-освіти є розвиток критичного мислення щодо візуальних і звукових витворів, які нас оточують, для того, щоб формувати відповідальнішу поведінку тих, хто ними користується»²⁷. У Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» наголошується на необхідності створення умов для забезпечення «інформаційної грамотності всіх верств населення», «мінімізації негативного інформаційного впливу та негативних наслідків функціонування інформаційно-комунікативних технологій»²⁸. Інформаційну грамотність здатна забезпечити медіа-освіта. Завдання медіа-освіти – навчити правильно «читати» медіа-текст; розвивати навички сприймати й аргументовано оцінювати інформацію; сприяти розвитку самостійності суджень, критичного мислення.

²⁷ Череповська Н. І. Медіаосвітні ресурси розвитку патріотизму і критичного мислення молоді : навч.-метод. посіб. Київ : ІСПП НАПН України, 2016. 150 с.

²⁸ Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 09.01.2007 № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>.

Відповідно, основними завданнями з формування критичного ставлення студентів до засобів масової інформації, що впливає на національні ціннісні орієнтації майбутніх педагогів, є такі (рис. 5):

- формування в студентів уявлень про позитивний і негативний вплив ЗМІ;
- напрацювання вмінь орієнтуватися в медіапросторі (обирати, аналізувати, оцінювати інформацію);
- розвиток емоційної активності, звукозорової пам'яті, що полегшує аналіз і синтез отримуваної інформації, сприяє адекватному її сприйняттю;
- розвиток умінь розвінчувати соціальні міфи, які створює мас-медіа, протистояти маніпулюванню з боку ЗМІ.

Рис. 5. Формування критичного ставлення студентів до засобів масової інформації як провідна умова ефективного формування національних ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів

Результат медіа-освіти – сформоване стійке критичне ставлення особистості студента до медіа-інформації, що свідчить про вміння орієнтуватися в сучасному світі, у якому не останнє місце належить засобам масової інформації. Тому сформоване стійке критичне ставлення здобувача освіти до медіа-інформації можна визначити як вироблений імунітет проти інформації дестабілізуючого характеру: проти негативного впливу телебачення, радіо, інтернету тощо на ціннісні орієнтації, мораль, поведінку студентів; це вміння сприймати, аналізувати, оцінювати, переробляти, обирати

найголовніше, відсіювати зайве; протистояти дезадаптації, маніпулятивним впливам; розвінчувати соціальні міфи, які створюють засоби масової інформації.

Методами формування критичного ставлення до медіа-інформації є способи роботи педагога й студента, за допомогою яких досягаються визначені вище цілі та завдання. Основні традиційні методи: словесні (розповідь, бесіда, лекція, аналіз, дискусія, обговорення, діалог тощо); наочні (перегляд аудіовізуального матеріалу); репродуктивні, дослідницькі, проблемні, ігрові, евристичні (моделювання художньо-творчої діяльності творців медіа-тексту, імпровізація тощо). Нетрадиційними формами та методами формування інформаційної культури загалом та критичного ставлення безпосередньо є такі: лекція-візуалізація, бінарна лекція, лекція-провокація, бесіда-консультація, рольова дискусія, метод творчих завдань, обговорення соціально важливих проблем, спрямованих на стимулювання професійної, моральної, культурної та політичної мотивації студентів; аналіз телевізійних ситуацій: ситуацій-ілюстрацій (інформаційних сюжетів, телефільмів, які містять приклади соціальної активності, людяності, патріотизму, героїзму, високої моралі, справедливості тощо); ситуацій-оцінок (аналіз інформації, що містить оціночні судження, думки); ситуацій-проблем (аналіз соціальних проблем, які порушуються в телепередачах, телефільмах). Аналіз матеріалів є основою для прийняття правильних рішень, сприяє формуванню соціально значущих якостей, установок, цінностей студента, нівелює негативні телевізійні впливи.

Оволодіння майбутніми педагогами прийомами захисту від маніпуляції здійснюється в процесі проблемного аналізу інформації: студенти вчать «просіювати інформацію» (аналізувати факти, аргументовано виділяти правдиве та неправдиве, наводити контраргументи, «очишувати» інформацію від «ярликів»); «знімати» ореол «типовості», «простонародності», «авторитетності»; критично аналізувати цілі, інтереси автора інформації; ухилятися, ігнорувати інформацію дестабілізуючого характеру; виробляти установки недостовірності побаченого на екрані тощо. Використання цих засобів під час сприйняття інформації протидіє негативним маніпулятивним телевізійним впливам, робить спілкування зі ЗМІ продуктивним і корисним для соціального становлення й розвитку особистості та формування критичного ставлення студентів до будь-якої інформації.

Розвиток умінь сприймати інформацію шляхом відновлення в пам'яті динаміки подій, аудіовізуальних образів, кульмінаційних епізодів матеріалів у процесі їхнього колективного обговорення є ефективним шляхом у формуванні критичного ставлення до засобів

масової інформації. Мета занять такого спрямування полягає в тому, щоби студенти в процесі перегляду матеріалів розвивали свою емоційну активність, звукозорову пам'ять, що полегшує аналіз і синтез медіа-продукції, сприяє адекватному її сприйняттю.

Таким чином, формування в майбутніх педагогів критичного ставлення до засобів масової інформації є провідною педагогічною умовою, що спрямована на закріплення соціального імунітету та захищає студента від хибних думок, поведінки, асоціальних учинків та можливості змінити вектори національних ціннісних орієнтацій, які суспільно схвалені та виправдані.

ВИСНОВКИ

Проблематика формування національних цінностей та національної культури, яка постійно розвивається в психолого-педагогічному дискурсі, набула особливої актуальності в період воєнного стану в країні, що підкреслює її актуальність і нагальність. Саме університет як інституція вищої освіти є осередком розвитку особистості молодої людини. Увага педагогічного колективу має бути спрямована на виконання виховної функції в процесі професійної підготовки саме майбутніх педагогів, у яких на етапі фахового становлення формуються життєві й національні ціннісні орієнтації та необхідні особистісні якості, що забезпечують цей процес.

Дослідження багатоаспектності й багаторівневості функціонування представленого феномена та його освітньої значущості дозволило зробити висновок, що визначення й реалізація умов формування ціннісних орієнтацій забезпечує ефективність формування цього новоутворення у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців.

Результативність формування національних ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів буде забезпечена завдяки впровадженню в організацію освітнього процесу вишу низки розроблених та обґрунтованих авторами педагогічних умов, а саме: взаємозв'язок усіх ланок виховного впливу на особистість студента у формуванні національних ціннісних орієнтацій; організація системної роботи куратора академічних груп; забезпечення етапно-концентричної побудови процесу формування національних ціннісних орієнтацій; формування критичного ставлення студентів до засобів масової інформації.

Доведено взаємозв'язок зазначених умов, який передбачає взаємодію суб'єктів начально-виховного процесу, підтримку та координуючу роль куратора на всіх етапах формування ціннісних орієнтацій, сприяння ініціативі студентів у розвитку їхнього критичного ставлення до інформації.

Отже, педагогічні умови формування національних ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної галузі – це домінуючий фактор впливу на цей процес.

АНОТАЦІЯ

У науковій праці представлена та обґрунтована актуальність проблеми формування національних ціннісних орієнтацій фахівців педагогічної галузі. Особливої значущості це питання набуває в період воєнного стану в країні, що спонукає освіту знаходити нові шляхи професійної підготовки, формування особистості студента в умовах постійної небезпеки та інформаційної перенавантаженості новинами.

У роботі розкрито поняття «цінність» як важливість, корисність для особистості, суспільства або етнічної групи, а ціннісні орієнтації є важливими утвореннями національної самосвідомості, основою національного самовизначення, національного самоствердження молодой людини. Розглянуто складові багатовекторного виховного впливу на студента, методи якого реалізуються через сутнісне спрямування ланок суспільної системи виховного впливу. Визначено, що виховний процес має бути заснований на педагогічній взаємодії «викладач-вихователь ↔ студент», забезпечуючи ефективність професійної підготовки, спільне розуміння та спільну оцінку, перспективу професійного зростання студентів, розвиток професійних поглядів, активної ціннісної позиції.

Розкрито напрями та зміст виховної роботи куратора в закладі вищої освіти, принципи забезпечення механізмів формування національних ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів. Запропоновано можливі заходи для здійснення роботи куратора за визначеними напрямками.

Розроблено етапи процесу формування ціннісних орієнтацій (1 етап – оцінювання та осмислення інформації про елементи національних цінностей у навколишньому середовищі; 2 етап – засвоєння культурних надбань, пов'язаних із національними цінностями; 3 етап – трансформації та екстраполяції отриманих знань щодо національних цінностей у нову площину життєдіяльності; 4 етап – упровадження національних цінностей у професійну діяльність та особисте життя).

Розглянуто основні завдання, форми і методи формування критичного ставлення студентів до засобів масової інформації; традиційні та нетрадиційні методи розвитку інформаційної культури, доведено важливість впровадження медіа-освіти в професійну підготовку майбутніх фахівців як однієї зі складових виховного впливу.

Узагальнення зазначених вище положень уможливило визначення та обґрунтування таких педагогічних умов організації

процесу формування національних ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у закладах вищої освіти: взаємозв'язок усіх ланок виховного впливу на особистість студента у формуванні національних ціннісних орієнтацій; організація системної роботи куратора академічних груп; забезпечення етапно-концентричної побудови процесу формування національних ціннісних орієнтацій; формування критичного ставлення студентів до засобів масової інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Філософський словник соціальних термінів / ред. В. П. Андрущенко та ін. 3-є вид., доп. Київ ; Харків : Р.И.Ф., 2005. 672 с.
2. Особистість студента та соціокультурне середовище університету в суспільному контексті. матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 18 трав. 2020 р. Київ : ІВО НАПНУ, 2020. 132 с.
3. Петровський А. В. Питання історії і теорії психології. Вибр. праці. М. : Педагогіка, 1984. 271 с.
4. Чижевський Б. Г. Організаційно-педагогічні умови становлення ліцеїв в Україні. Київ : Інститут педагогіки АПН України, 1996. 249 с.
5. Байша К. М. Соціально-педагогічні умови морального виховання студентів у позанавчальній діяльності : дис. канд. пед. наук. : 13.00.07. Херсон, 2000. 193 с.
6. Вознюк О. Психолого-педагогічні умови становлення ціннісних орієнтацій як чинник національного виховання учнівської молоді. URL: https://zippo.net.ua/data/files/KafPsihol/MetodRobota/mr_VoznyukO.M..pdf.
7. Волинець К. І. Формування ціннісних орієнтацій майбутнього дошкільного педагога в умовах сучасного вищого навчального закладу *Молодий вчений*. 2018. № 8.1 (60.1). С. 27-33.
8. Пономарьова Г., Репко І., Одарченко В. Практикум із методики організації виховної роботи в закладах вищої освіти : навч. посіб. Харків : ТВО «ТО Ексклюзив». 2018. 153 с.
9. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання. *Шлях освіти*. 2011. № 2. С. 11-15.
10. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді : Виступ Міністра молоді та спорту України І. О. Жданова від 02.11.2016 р. *Парламентські слухання*. URL: http://dsmsu.gov.ua/media/2016/11/03/6/Prezentaciya_28_10_2.pdf.
11. Кондратова Л., Гаркавенко З., Лактіонова Г. Професійна підготовка майбутнього педагога до виховної діяльності : метод. посіб. URL: https://lib.iitta.gov.ua/705932/1/ЛактілноваГ.М.,КондратоваЛ.Г.,ГаркавенкоЗ.О._Посібник_2016.pdf.

12. Кузьменко Н. Педагогічна взаємодія в стосунках «Куратор-студенти» в контексті поза аудиторної виховної роботи. *Педагогіка та психологія*. 2015. Вип. 49. С. 327-335.

13. Збірка методичних матеріалів з організації виховної роботи в державному вищому навчальному закладі «Чернівецький коледж дизайну та економіки» / А. Гапей та ін. Чернівці : [б.в.], 2010. 56 с. URL: <http://designcollege.cv.ua/wp-content/uploads/2016/03/Zbirka-metodychnyh-materialiv-z-organizatsiyi-vyhovnoyi-roboty.pdf>.

14. Власенко О. М. Проблема формування морально-патріотичних цінностей студентів в умовах освітньо-виховного середовища вищого навчального закладу. *Проблеми освіти*. 2015. № 85. С. 14-17.

15. Смеречак Л. Роль куратора академгрупи в процесі формування професійного інтересу майбутніх соціальних педагогів. *Молодь і ринок*. 2010. № 9. С. 122-126.

16. Карелін М., Норенко М. Роль куратора академічної групи у формуванні громадянської культури студентської молоді. *Гуманізація навчально-виховного процесу. Вища школа*. 2019. № 6 (98). С. 145-156. URL: <https://www.readcube.com/articles/10.31865%2F2077%201827.6%2898%292019.197455>.

17. Лепеха І. О., Хоменко М. П., Невмержицький О. В. Виховна робота у вищих навчальних закладах. Київ : «Агроосвіта», 2015. 242 с. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/dosvid-ovr-uzvo-nmc-ahroosvita-1.pdf>.

18. Кучин С. Удосконалення реалізації виховної функції інституту кураторства як пріоритет впровадження механізмів державного регулювання в сфері освіти. *Державне управління : удосконалення та розвиток*. 2017. № 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1023>.

19. Онопрієнко О. М., Онопрієнко О. В. Педагогічні засади патріотичного виховання в сучасній освітній парадигмі вищої школи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2017. Вип 143. С. 77-80.

20. Штома Л. Формування національної культури майбутніх вчителів засобами мистецтва. *Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей*. 2010. № 1. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/6787/>.

21. Гапей А., Дячук Л., Єремеску Л., Куса О., Кисилиця Н. Збірка методичних матеріалів з організації виховної роботи в державному вищому навчальному закладі «Чернівецький коледж дизайну та економіки». 2010. 56с.

22. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академічної групи : метод. реком. / під ред. Н. К. Желябіної.

Запоріжжя : ЗДІА, 2007. 67 с. URL: https://old.zdia.znu.edu.ua/gazeta/OVO_inovacii_kurator.pdf

23. Усатюк Я., Тахирова Д., Аманова Л. Формування медіаграмотності майбутніх педагогів в умовах інформатизації суспільства. *Вісник Українсько-туркменського культурно-освітнього центру*. 2018. Вип. 2. С. 180-185. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/ukr-turkmen_visnuk/2018_1/31.pdf.

24. Вербівський Д. С., Сікора Я. Б., Усата О. Ю. Медіаграмотність як один зі складників процесу підготовки сучасного педагога професійного навчання. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2021. № 1 (148). С. 69-72. URL: <http://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/view/234903>.

25. Курлішук І. І. Медіаосвіта студентства у сучасних соціально-педагогічних тенденціях і проблемах. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. № 3 (262). С. 113-120.

26. *New Media : A Critical Introduction* / M. Lister, J. Dovey, S. Giddings, I. Grant. New York : Taylor & Francis, 2009. 464 p.

27. Череповська Н. І. Медіаосвітні ресурси розвитку патріотизму і критичного мислення молоді : навч.-метод. посіб. Київ : ІСПП НАПН України, 2016. 150 с.

28. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 09.01.2007 № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>.

Information about the authors:

Lokarieva Halyna Vasylivna,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department Pedagogy and Psychology
of Educational Activity
Zaporizhzhia National University
66, Zhukovsky str., Zaporizhzhia, 69600, Ukraine

Chorna Hanna Volodymyrivna,

Lecturer at the Department of Pre-school and Primary School Education,
Faculty of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhzhia National University
66, Zhukovsky str., Zaporizhzhia, 69600, Ukraine